

LR Prezidentui J.E. Gitanui Nausėdai
LR Seimo švietimo ir mokslo komitetui
Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimui
Lietuvos krikščionių darbuotojų profesinei sąjungai
Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centrui
Lietuvos vyskupų konferencijai
VDU Katalikų Teologijos Fakulteto Didžiajam Kancleriui J.E. arkiv. Kęstučiui Kėvalui

VDU Katalikų teologijos fakulteto profesorės, socialinių mokslų (edukologija) daktarės
Birutės Obelenienės

Atviras kreipimasis dėl siekimo apriboti akademinę laisvę, sąžinės, religijos ir žodžio laisvę
2024 gegužės 15 d.

Šiuo kreipimusi noriu atkreipti dėmesį, jog siekis išstumti prigimtine žmogaus ir lytiškumo sampratą iš bendrojo lavinimo mokyklų ugdymo turinio, apribojant mokslininkų akademinę laisvę, sąžinės, religijos ir žodžio laisvę jau tampa sisteminiu. Tuo tikslu žiniasklaidos priemonėse juodinami šiam siekiui nepritariantys mokslininkai, vartojama [neapykantos kalba](#)¹, žeminimas, iškraipomi arba kuriami melagingi faktai ir formuojama neigiama visuomenės nuomonė. Tai įrodančios publikacijos:

Pauliaus Gritėno straipsnis [Lytiškumo ugdymo specialistus griebėsi ugdyti VDU Katalikų teologijos fakultetas](#);

To paties autoriaus straipsnis [Tikyba ir oralinis seksas](#);

Danielės Morganos straipsnis, publikuotas portaluose delfi.lt ir LRT.lt: [Lietuvos lytinio ugdymo programa šiukšlių dėžėje](#); ([Mano atsakymas į straipsnį portale delfi.lt](#));

Domantės Platukytės straipsnis LRT.lt portale „[Vyrų linke į prievartą, o moters kūnas – vartojimo objektas“? Po VDU dėstytojos teiginių – aštri kritika](#);

Delfi.lt straipsnis [Seimo narė pasibaisėjo ką apie lytiškumą dėsto pedagogams](#).

Į šį siekį apriboti akademinę laisvę jau įtraukiamos ir valstybinės institucijos. Į du paskutinius straipsnius atsakiau viešai, straipsnyje „[Kas ir kodėl nori nutildyti prof. Birutę Obelenienę](#)“ (straipsnis išspausdintas delfi.lt ir kituose portaluose²), kuriame paneigiau neteisingus kaltinimus ir paaiškinau, kodėl vyksta puolimas. Netrukus po šio mano viešo atsakymo (2024

¹ Lietuvos teismai yra apibrėžę, jog neapykantos kalba apima tokius veiksmus kaip garbės ir orumo žeminimą, žmogaus ar žmonių grupės vaizdavimą kaip pajuokos objekto, neigiamą nepagarbų atsiliepimą apie žmogų ar žmonių grupę, džiūgavimą dėl juos ištikusios nelaimės arba prieš juos padarytų nusikaltimų, primetimą žmogui ar jų grupei nebūtų dalykų, kurie juos neigiamai apibūdina visuomenės akyse, sukelia priešišumą ar provokuoja nepakantumą žmogui ar jų grupei, taip pat tiesioginį kvietimą arba netiesioginį skatinimą riboti žmogaus ar jų grupės teises ir laisves lyginant su kitais žmonėmis ar jų grupėmis (Neapykantos kalba Lietuvoje, 2023, Vilnius, 7 psl.).

² Portalas LRT.lt, priešingai nei delfi.lt, atsisakė spausdinti mano atsakymą, motyvuodami tuo, jog mano garbė ir orumas nebuvo pažeisti.

04 24) LR Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai (LGKT) buvo pateiktas anoniminis skundas, kuriame esu nepagrįstai kaltinama dėl su mano moksline ir pedagogine veikla nieko bendro neturinčių dalykų, pvz., jog „paskaitų metu dėstau medžiagą, kurioje prieštaraujama moksliniams tyrimams, propaguojamas seksistinis ir mizoginiškas požiūris į moteris“, jog tvirtinu, esą „lytiškumas, meilė, pagarba egzistuoja tik kalbant apie heteroseksualius santykius, diskriminuojami LGBTQIA+ asmenys“ ir pan. LGKT anoniminio skundo pagrindu pradėjo tyrimą ir 2024 05 07 kreipėsi raštu, pasirašytu ponios E. Žiobienės, į Vytauto Didžiojo universitetą dėl informacijos pateikimo. LGKT rašte pateiktos anoniminio skundo ištraukos ir pateikiami klausimai VDU, kuriais siekiama išsiaiškinti: kokie nepriklausomi ekspertai patvirtino mano metodinę medžiagą ir paskaitos skaidres, kiek žmonių girdėjo mano paskaitą, kas ir kada vykdė mokymus remdamasis mano pateikta medžiaga, ar ketinama ateityje tęsti šiuos mokymus ir t.t. Panašūs klausimai, kuriais siekiama nustatyti, ar man bus leista toliau dėstyti universitete, pateikti ir LRT.lt žurnalistės Deimantės Platuokytės laiške VDU.

Seimo narės Danielės Morganos ir LGKT dėmesio susilaukiau, nes perskaičiau vieną 2 val. trukmės paskaitą VDU „Gyvenimo įgūdžių mokomojo dalyko įgyvendinimas pagrindiniame ugdyme“ programos „Lytiškumas, lytinė ir reprodukcinė sveikata“ segmente. Jame liečiami lytiškumo klausimai, dėl kurių vyksta itin aštri mokslinė kova. Mano paskaitos svarbiausias tikslas (kurį pristačiau „Gyvenimo įgūdžių mokomojo dalyko įgyvendinimas pagrindiniame ugdyme“ programos pristatyme LR Seimo lankytojų centre 2023 spalio 4 d.) - pateikti mokslu pagrįstus faktus apie moters ir vyro skirtingumą bei jų vienodą žmogiškąjį orumą ir vertę. Žmogus yra nedalomas kūniškas asmuo, kurio orumas reikalauja, jog santykiyje su kitu asmeniu jis niekuomet nebūtų naudojamas kaip priemonė. Paskaitoje moksliniais įrodymais pateikta medžiaga nuosekliai pagrindė moters teises į mokslu grįstą informaciją, į jos laisvą ir informuotą pasirinkimą ir priminė, kad informacijos ribojimas daro moters pasirinkimą priverstinį bei gali padaryti žalą moters sveikatai.

Lytiškumo ugdymas neprilygsta jokiai kitai disciplinai, nes lytiškumas nėra kokia nors atskira žmogaus veikla, bet esminis asmens būties, raiškos ir bendravimo su kitais būdas. Lytiškumo ugdymas neapsiriboja vien socialiniais ir biomedicininiais mokslais. Kartu tai ir pasaulėžiūros dalykas. Pedagogikos teorija vienareikšmiškai teigia, kad su pasaulėžiūra susiję dalykai negali būti primetami kokiu nors mokomuoju dalyku, be tėvų žinios ir sutikimo. Šiuo požiūriu aš išdėščiau savo nuomonę LRT surengtame radijo ringe (Koks lytinis ugdymas bus gyvenimo įgūdžių pamokose?) bei LRT TV laidoje „7 Kauno dienos“ (Diskusijos dėl gyvenimo įgūdžių programos netyla: lytiškumo sąvoka yra dezintegruota). Kadangi visuomenėje kilo didžiulis nepasitenkinimas dėl vienos pasaulėžiūros dominavimo „Gyvenimo įgūdžių bendrojoje programoje“ (apie tai rašyta LRT 2023 12 27 Aidos Murauskaitės straipsnyje „Susipriešinimas neblėsta: aistras dėl lytiškumo ugdymo kaitino ir politikai, o visuomenės požiūris – skilęs per pusę“), programos vadovė, grįsdama tuo, kad VDU yra *artes liberales* universitetas, puoselėjantis akademinę laisvę, pakvietė mane supažindinti su kitokia pasaulėžiūra pagrįstu požiūriu, išvengiant vienpusiškumo, kurį lėmė ŠMSM pasiūlymu pakviestų programoje dėstyti įvairovės ir edukacijos namų atstovų pristatoma pozicija.

Nesibaigiančius išpuolius traktuojau kaip siekį suvaržyti mano konstitucines teises, akademinę laisvę³, sąžinės, religijos ir žodžio laisvę⁴ ir labai atsakingai pareiškiu, jog aukščiau minėtuose

³ Apibrėžtos LR Konstitucijos 42 straipsnyje: „Kultūra, mokslas ir tyrinėjimai bei dėstymas yra laisvi“.

⁴ Apibrėžtos LR Konstitucijos 26 straipsnyje.

straipsniuose ir LGKT rašte nurodyti anoniminiai kaltinimai neturi nieko bendro nei su mano skaityta paskaita, nei su mano moksline ir pedagogine veikla. Mano paskaita „Vertybės lytiškumo ugdyme“ buvo grįsta prigimtinė žmogaus ir lytiškumo samprata, socialinių, biomedicinos, filosofijos (etikos) mokslų tyrimais, bei atliepė į LR Švietimo ir mokslo įstatymo tikslus, kuriuose pabrėžtas siekis „išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, savarankišku, atsakingu, žmogumi, <...> laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis“⁵. Istorinė patirtis ne kartą įrodė, jog bandymai į mokyklos ugdymo turinį įvesti privalomą dalyką, kuriame apribojama pasaulėžiūros laisvė, žeidžia demokratinės visuomenės principus. Vienos pasaulėžiūros iškėlimas virš kitų yra ideologizavimas, dedantis pagrindus diktatūros plėtrai visuomenėje. Visiškai natūralu, jog visuomenės nariai yra skirtingi, turintys skirtingus įsitikinimus, todėl būtina ieškoti būdų sugyventi skirtingų požiūrių visuomenėje. Niekas neturi teisės užgrobti pasaulėžiūrinės tiesos monopolio. Susitarti dėl žmogaus ir lytiškumo sampratos turėtų padėti mūsų Konstitucija, kurioje aiškiai pasakyta, jog žmogus turi nekintamą prigimtį⁶. Nei vienas mokyklos ugdymo programos privalomas dalykas neturėtų supriešinti ir skaldyti visuomenės. Vaikai, mokyklose lankantys privalomas mokomojo dalyko pamokas, neturėtų girdėti jose apie prieštaringas žmogaus ir lytiškumo sampratas. Tai ne tik pažeidžia dalykų suderinamumo principą, bet ir tėvų teises. Būtina priminti, kad Gyvenimo įgūdžių programa privaloma ir katalikų tikybos pamokas pasirinkusiems moksleiviams.

Kreipiuosi į Seimo švietimo ir mokslo komitetą, Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimą bei Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centrą prašydama nustatyti, ar minėti išpuoliai prieš mane nepažeidžia Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 8 straipsnio⁷ ir 60 straipsnio⁸. Sisteminis anonimiškų ir nepagrįstų skundų organizavimas reiškia piktnaudžiavimą valstybės institucijų ir pareigūnų įgaliojimais, kuris ne kartą, kaip teigiama Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos preambulėje, jau buvo „privertęs žmones, neradusius jokios kitos išeities, sukilti prieš tironiją ir priespaudą“. Todėl būtina principingai ir laiku stabdyti tokius valstybinės galios piktnaudžiavimo atvejus, užtikrinant žodžio ir akademinę laisvę.

Kreipiuosi į KTF Didįjį kanclerį J.E. arkivyskupą dr. Kęstutį Kėvalą, prašydama ginti tikinčių tėvų teises ir stiprinti visuomenės santarvę, kuriai grėsmę kelia akademinės ir religinės laisvės suvaržymai. Lietuvių tauta puoselėja savo žemėje tautinę santarvę (Konstitucijos preambulė), tačiau santarvė, kurios siekiame, nėra apribota vien tik tautiniu aspektu, bet ir pasaulėžiūriniais bei religiniais įsitikinimais. Suprasdama ir remdama pasaulietinės valstybės modelį, kartu išreiškiu susirūpinimą, kad vienos kraštutinės pasaulėžiūros dogminis įtvirtinimas, tarytum valstybinės religijos, sukeltų visuomenėje sumaištį ir grėstų taikiam visuomenės sugyvenimui.

⁵ LR Švietimo įstatymas. Suvestinė redakcija nuo 2024-02-01 iki 2024-05-3, 3 straipsnis.

⁶ Kaip teigia konstitucinės teisės specialistas doc. dr. Vaidotas Vaičaitis, LR Konstitucijos „18 straipsnyje aiškiai pasakoma, kad žmogus turi nekintamą prigimtį. Kas pagal Konstituciją šią prigimtį sudaro? Visų pirma, vyriška ir moteriška lytis (38 str.), taip pat tai, kad žmogus turi ne tik fizinį kūną (53 str. 2 d.) bet ir dvasią (42 str. 3 d.), dorovę ir moralę (26 ir 30 str.), taip pat <...> kad žmogus yra <...> laisvas asmuo, galintis pasirinkti savo elgesio modelį ir yra atsakingas už savo veiksmus (2 str.)“ (Religijos, sąžinės, žodžio laisvė ir jos ribos, Vilnius, 2023, 44 p.).

⁷ 8 straipsnis. Aukštųjų mokyklų autonomija, atskaitomybė.

⁸ 60 straipsnis. Akademinė bendruomenė.

Kreipiuosi į Lietuvos krikščionių darbuotojų profesinę sąjungą ir į Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimą prašydama įvertinti, ar LGKT neviršijo savo įgaliojimų pradėdama tyrimą anoniminio skundo pagrindu. LR Lygių galimybių įstatymo 3 straipsnyje yra aptartos šio įstatymo netaikymo sąlygos, kurios negalioja „<...> juridinių asmenų, kurių steigimo ar juos atitinkančiuose dokumentuose nurodyta, kad jų etosas remiasi religija ar tikėjimu, darbuotojams ar personalui“. VDU „Gyvenimo įgūdžių mokomojo dalyko įgyvendinimas pagrindiniame ugdyme“ programoje buvau pakviesta dėstyti kaip Katalikų teologijos fakultete dirbanti edukologijos mokslų daktarė, kad pristatyčiau mokslu grįstą požiūrį, kuris priimtinas ir tikinčiųjų bendruomenei. Svarbu pabrėžti, kad Teologijos mokslo krypties mokslininkų mokslinė veikla vertinama ne už dalijimąsi žiniomis vien uždame tikinčiųjų rate. Visuose fakulteto veiklos išoriniuose ir tarptautiniuose palyginamuosiuose vertinimuose atkreipiamas ypatingas dėmesys į fakulteto mokslininkų indėlį į šalies mokslo tyrimų ir eksperimentinę plėtrą, mokslininkų dalyvavimą valstybės valdymo institucijų, valstybės ir savivaldybių įstaigų, įmonių ir organizacijų, verslo subjektų sudarytose darbo grupėse, komisijose ar komitetuose bei visuomenei ar ūkio subjektams suteiktas konsultacijas. Siekis apriboti mūsų akademinę laisvę ir įtvirtinti vienos grupės pasaulėžiūrą neprisideda prie visuomenės santarvės ir demokratijos.

Prof. dr. Birutė Obelenienė

